

BIBIANA – MEDZINÁRODNÝ DOM UMENIA PRE DETI, PANSKÁ 41,
815 39 BRATISLAVA

PRÁVA DIEŤAŤA
(námet na výstavu)

Zdenka Marková
Marec 2001

Zdenka

Úvod

Práva detí sú paradoxne záležitosťou dospelých. Výstava by mala deťom poskytnúť prirodzený priestor na uvedenie si a priblíženie práv, ktoré majú a v ktoré bezprostredne požívajú, pričom ich vnímajú ako prirodzenú súčasť života.

Pri rozdeľovaní jednotlivých práv do priestoru som vychádzala z dvoch línií, ktoré som sa snažila načrtnúť.

- chronologickú líniu prirodzeného vývoja dieťaťa – od narodenia, cez rast a vzdelávanie
- líniu skupín práv, ktoré spolu súvisia, kde jedno právo vytvára podmienky pre uskutočnenie druhého alebo sa tieto práva istým spôsobom dopĺňajú

Táto koncepcia súvisí s priestorovými podmienkami a riešením výstavy v rámci piatich miestností v Bibiane.

Pri popise jednotlivých miestností uvádzam tri určujúce prvky

- popis – základný motív alebo tematika miestnosti
- práva detí, na ktoré sa tento motív vzťahuje
- aktivity, ktoré súvisia s uskutočňovaním uvedených práv

Aktivity sú navrhnuté tak, aby v každej miestnosti časť z nich vyhovovala deťom mladšieho školského veku a druhá časť deťom staršieho školského veku.

V prílohe uvádzam úplné i skrátené znenie Deklarácie práv dieťaťa.

Prvá miestnosť - narodenie:

Popis: Miestnosť predstavuje neusporiadaný svet, do ktorého treba vnieť poriadok, aby deti, ktoré sa narodia, mali rodičov (lásku a porozumenie) a aby „niekam patrili“ (mali na svete priestor a svoje meno).

Práva:

- Právo na meno a štátnu príslušnosť
- Právo na lásku, porozumenie a starostlivosť

Návrh aktivít a priestorového riešenia:

- v priestore sa nachádza galéria rodičov (rôznych farieb a pletí) a tiež galéria detí a mien – deťom treba vybrať správnych rodičov a meno
- pri jednotlivých pároch rodičov sú vlajky ich domovského štátu; návštevníci podľa nich budú môcť nájsť miesto na mape, kde rodina býva
- hlavnú zložku tvorí mapa - puzzle celého sveta (prípadne Európy), obohatená o symboly vlajok a názvy štátov

Druhá miestnosť – domov a jedlo:

Popis: Druhá miestnosť poskytuje bližší pohľad na bývanie a jednotlivé kultúry. Môže, ale nemusí ísť o tie isté, ktoré boli prezentované v prvej miestnosti. Malo by ísť predovšetkým o ukážku kultúry bývania a stravovania

Práva:

Právo na výživu, bývanie a zdravotnícke služby

Návrh aktivít a priestorového riešenia:

- v priestore sa nachádzajú veľké makety domov rôzneho typu (iglú, tipí, benátsky dom postavený na vode, a pod.) spolu s rôznymi napodobeninami rastlín, zvierat, prípadne ďalších vecí charakteristických pre tú-ktorú kultúru; deti ich môžu ľubovoľne dotvárať – ako inšpirácia by im mohli slúžiť aj fotografie z jednotlivých krajín
- druhú zložku bude vytvárať stôl s kuchárskou knihou špeciálnych jedál (typickými pre istú krajinu), kam deti môžu vpisovať a kresliť aj svoje recepty, ale tiež môžu dané jedlá „pripraviť“ a odnieť do domu, kde chcú pomôcť.

Tretia miestnosť – životné prostredie a nebezpečenstvo:

Popis: Táto miestnosť by mala vytvárať pestrý labyrint životného prostredia. Na jednej strane by mala prezentovať potrebu zdravého životného prostredia (príroda a oddych), na druhej strane riziká znečisťovania a využívania detí na prácu.

Práva:

- Právo na zdravý duševný a telesný rozvoj
- Právo na ochranu pred zanedbávaním, krutosťou a využívaním
- Právo na prednostnú ochranu a pomoc

Návrh aktivít a priestorového riešenia:

- celá miestnosť by mohla byť riešená ako labyrint továrenského potrubia v lese. Úlohou detí bude nájsť „uzávery“, ktorými by nevhodnú tovareň odstavili, prípadne pomôcť niektorým obyvateľom lesa
- súčasťou (aby nevzniklo zameranie detí proti industrializácii) môže byť aj ukážka ekologicky nezávadnej výroby, do ktorej by sa deti mohli zapojiť (po konzultácii s výtvarníkom)
- jednou zo zložiek priestoru by mal byť aj továrnik, ktorý na prácu využíva deti; návštevníci by ich mohli vyslobodiť jednoduchou hrou so šnúrkou

Štvrtá miestnosť – škola a oddych:

Popis: Miestnosť predstavuje školu a školský dvor – alebo detský kútik. Jednoduchým a hravým spôsobom by mala dieťaťu predstaviť rôzne potreby rôznych žiakov (duševné i telesné) a na druhej strane poskytnúť širokú paletu detských hier (najmä z iných krajín), ktoré by umožnili vytvorenie akéhosi „detského kútika“. Pôjde o hry pre rôzne vekové kategórie.

Práva:

- Právo na bezplatné vzdelávanie, hru a zotavenie.
- Právo na zvláštnu opateru pri telesnom, duševnom alebo sociálnom postihnutí.
- Právo na ochranu pred diskrimináciou a na výchovu v duchu znášanlivosti, mieru a bratstva.

Návrh aktivít a priestorového riešenia:

- detskí návštevníci sa ocitnú v úlohe učiteľov pred triedou s medzinárodným zložením, ich úlohou bude nájsť pre každého žiaka správny pozdrav (aj v znakovnej reči), správne miesto na sedenie, prípadne poskytnutie správnych pomôcok (knižky v Braillovom

- písme), môžu tu byť ďalšie drobné aktivity spojené so školským životom (zvonenie zvončeka, písanie pozdravu na tabuľu rôznymi typmi písma a pod.)
- detský kútik (podľa výberu hier a konzultácie s výtvarníkom)

Piata miestnosť – súd

Popis: Miestnosť predstavuje súd s rôznymi symbolmi. Predstaví deťom prostredie známe možno iba z filmov a poskytne im náčrt významu ich práv.

Práva:

- Právo na rovnosť bez rozdielu rasy, náboženstva, pôvodu a postavenia.
- Právo na prednostnú ochranu a pomoc.

Návrh aktivít a priestorového riešenia:

- v priestore by sa mal nachádzať súdny stolec, s kladivkom, aby si ho deti mohli vyskúšať
- symbolické váhy (po konzultácii s výtvarníkom sa dajú využiť ako súčasť aktivity)
- rad čakajúcich, rôznych ľudí, medzi ktorými je aj dieťa (návštevníci v úlohe sudcu im môžu určiť poradie – samozrejme, podľa zákona),
- knihy so zákonmi a právami (môže ich byť veľmi veľa) a kniha alebo papiere, kam deti napíšu svoje vlastné zákony či paragrafy

Práva dieťaťa

1. Právo na rovnosť bez rozdielu rasy, náboženstva, pôvodu a postavenia.
2. Právo na zdravý duševný a telesný rozvoj.
3. Právo na meno a štátnu príslušnosť.
4. Právo na výživu, bývanie a zdravotnícke služby.
5. Právo na zvláštnu opateru pri telesnom, duševnom a sociálnom postihnutí.
6. Právo na lásku, porozumenie a starostlivosť.
7. Právo na bezplatné vzdelávanie, hru a zotavenie.
8. Právo na prednostnú ochranu a pomoc.
9. Právo na ochranu pred zanedbávaním, krutosťou a využívaním.
10. Právo na ochranu pred diskrimináciou a na výchovu v duchu znášanlivosti, mieru a bratstva.

(Podľa knihy Práva dieťaťa. Bratislava: Mladé letá, 1990)

Deklarácia práv dieťaťa
vyhlásená rezolúciou Valného zhromaždenia 1386 (XIV)
z 20. novembra 1959

Preambula

Pretože národy Organizácie spojených národov znovu potvrdili v Charte svoju vieru v základné ľudské práva a v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti a rozhodli sa podporovať sociálny pokrok a vyššiu životnú úroveň vo väčšej slobode, pretože Organizácia spojených národov vyhlásila vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, že každý je nositeľom všetkých práv a slobôd v nej zakotvených, bez ohľadu na odlišnosti akéhokoľvek druhu, ako je rasa, farba, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné presvedčenie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rodové alebo iné postavenie, pretože dieťa z dôvodu svojej fyzickej i duševnej nezrelosti potrebuje osobitné záruky a starostlivosť, vrátane primeranej právnej ochrany, pred aj po narodení, pretože potreba takýchto osobitných záruk bola vyhlásená v Ženevskej deklarácii práv dieťaťa z r. 1924 a uznaná vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a v stanovách špecializovaných i medzi-národných organizácií starajúcich sa o blaho detí, pretože ľudstvo je povinné dať dieťaťu to najlepšie, čo má.

Valné zhromaždenie vyhlasuje túto Deklaráciu práv dieťaťa, aby mohlo mať šťastné detstvo a požívať pre vlastné dobro a pre dobro spoločnosti práva a slobody tu zakotvené, vyzýva rodičov, mužov a ženy ako jednotlivcov, dobrovoľné organizácie, miestne úrady i vlády krajín, aby uznali tieto práva a snažili sa dosiahnuť ich zachovávanie cestou legislatívnych a iných opatrení postupne prijímaných v súlade s nasledujúcimi zásadami:

Zásada 1

Dieťa musí požívať všetky práva zakotvené v tejto deklarácii. Každé dieťa bez výnimky musí byť nositeľom týchto práv, bez rozdielu alebo diskriminácie na základe rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného presvedčenia, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodového alebo iného postavenia, či už jeho samého alebo jeho rodiny.

Zásada 2

Dieťa musí požívať osobitnú ochranu a musia mu byť zákonom i ostatnými spôsobmi dané príležitosti a možnosti na to, aby sa mohlo rozvíjať fyzicky, mentálne, morálne, duchovne a sociálne zdravým a normálnym spôsobom, v podmienkach slobody a dôstojnosti. Pri prijímaní zákonov na tento účel musia byť prvoradé najlepšie záujmy dieťaťa.

Zásada 3

Dieťa od svojho narodenia musí mať právo na meno a štátnu príslušnosť.

Zásada 4

Dieťa musí požívať výhody sociálneho zabezpečenia. Musí mať právo vyrastať a rozvíjať sa v zdraví, preto sa musí jemu i jeho matke poskytovať osobitná starostlivosť a ochrana vrátane primeranej starostlivosti v dobe pred jeho narodením i po ňom. Dieťa musí mať právo na primeranú výživu, bývanie, zotavenie a zdravotnícke služby.

Zásada 5

Dieťaťu, ktoré je fyzicky, mentálne alebo sociálne postihnuté, musí sa poskytovať osobitné zaobchádzanie, výchova a starostlivosť, ktorú si vyžaduje jeho zvláštne postavenie.

Zásada 6

Dieťa na plný a harmonický rozvoj svojej osobnosti potrebuje lásku a porozumenie. Musí všade tam, kde je to možné, vyrastať v starostlivosti a pod zodpovednosťou svojich rodičov, a v každom prípade v ovzduší náklonnosti a morálneho aj materiálneho bezpečia, dieťa v útlom veku nesmie byť - okrem výnimočných okolností - odlúčené od svojej matky. Spoločnosť a verejné úrady sú povinné poskytovať zvýšenú a osobitnú starostlivosť deťom bez rodiny a deťom bez primeraných prostriedkov podpory. Finančná podpora štátu i ďalšia pomoc na zabezpečenie detí z veľkých rodín je žiadúca.

Zásada 7

Dieťa má právo získať vzdelanie, ktoré musí byť bezplatné a povinné prinajmenšom v elementárnych stupňoch. Musí mu byť poskytnuté vzdelanie, ktoré bude zvyšovať jeho všeobecnú kultúrnu úroveň a umožní mu na základe rovnakých príležitostí rozvíjať svoje schopnosti, vlastný úsudok a zmysel pre morálnu i sociálnu zodpovednosť a stať sa platným členom spoločnosti.

Najlepšie záujmy dieťaťa musia byť hlavnou zásadou tých, ktorí zodpovedajú za jeho vzdelanie a výchovu, táto zodpovednosť spočíva predovšetkým na jeho rodičoch. Dieťa musí mať plnú príležitosť na hru a zábavu, ktoré by mali smerovať k rovnakým cieľom ako vzdelanie, spoločnosť a verejné úrady musia vyvíjať úsilie na podporu výkonu tohto práva.

Zásada 8

Dieťa musí byť za každých okolností medzi prvými, komu bude poskytnutá ochrana a pomoc.

Zásada 9

Dieťa musí byť chránené pred všetkými formami zanedbávania, krutosti a vykorisťovania. Nesmie byť predmetom obchodu v akejkoľvek forme.

Dieťa nesmie byť prijaté do zamestnania pred dosiahnutím príslušného minimálneho veku, v nijakom prípade mu nesmie byť nútené alebo dovolené vykonávať povolanie alebo zamestnanie, ktoré by mohlo škodiť jeho zdraviu alebo výchove, resp. prekážať v jeho fyzickom, duševnom alebo morálnom rozvoji.

Zásada 10

Dieťa musí byť chránené pred praktikami, ktoré môžu povzbudzovať rasovú, náboženskú a akúkoľvek inú formu diskriminácie. Musí byť vychovávané v duchu porozumenia, znášanlivosti, priateľstva medzi národmi, mieru a všeobecného bratstva a plne si uvedomujúc, že svoju energiu i talent by malo venovať službe bližným.

(Prevzaté z internetovej stránky www.eRko.sk)